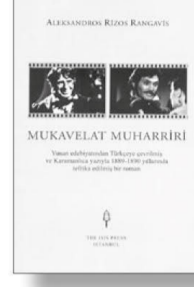

Karamanlıca yazıyla yayımlanmış bir eser

Aleksandros Rizos Rangavis'in "Mukavelat Muharriri / Le Notaire" adlı romanının Türkçe ve Fransızca tercümeleri Evangelia Balta ve Niki Stavridi'nin de katkılarıyla yayımlandı. Kitap; 1889-1890'daki Karamanlıdika gazetesi Anatoli'nin sayfalarından Türkçe kısaltılmış versiyonunu çıkarıp transkribe ederek açıklamalar, lügatçe ve aydınlatıcı bir girişle birlikte yayımladı.

NİKİ STAVRİDİ

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısından sonra devrin Osmanlı Türk basınında ve İstanbul ile İzmir'de yayımlanan Rum azınlık gazetelerinde Batı edebiyatından çeviri romanlar tefrika edilmesi alışılmış bir uygulamaydı. Daha sonra bu tefrikalar kitap hâlinde de yayımlandı. Tefrika edilmiş bu romanlar arasında Yunancadan Türkçeye çevrilmiş ve 1889-1890'da İstanbul'da basılan "Anatoli" gazetesinde (no. 4124-4159) Karamanlıca yayımlanmış (Yunanca harflerle yazılmış Türkçe) Mukavelat Muharriri adlı roman da yer alıyor. Eserin Türkçe (Karamanlıca) çevirisinin gazetede tefrika edildikten sonra kitap olarak basılıp basılmadığı hakkında elimizde henüz bir kanıt yok çünkü bilinen Karamanlıca bibliyografyada böyle bir kitap şimdiye dek bulunamamıştır.

Mukavelat Muharriri, o devirde Yunan edebiyatından çevrilip Türkçe yayımlanmış az sayıdaki romandan biridir. Konusu Kefalonya Adası'nın Argostoli şehrinde noter (mukavelat muharriri) olan Tapas ve etrafındaki kişilerle ilgili entrika, cinayet ve aşk içeren, nihayet mutlu son ve adaletin yerini bulmasıyla biten bir öyküdür. Yunanistan'da ilk olarak 1853'te Pandora adlı edebiyat ve kültür dergisinde yayımlanan Mukavelat Muharriri, yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra yaptığı yeni baskılarla tarihsel ve toplumsal açıdan taşıdığı önemden dolayı yazarı Aleksandros Rizos Rangavis'in on dokuzuncu yüzyılda yazdığı roman ve öyküler arasında en büyük ilgiyi gören ve yeniden canlanan bir romanı olmuştur. Nitekim Yunan televizyonu 1979-1980'de Mukavelat Muharriri'ni

Aleksandros Rizos Rangavis (1809-1892) İstanbul, Arnavutköy'de doğdu. Ailesiyle Bükreş'e yaşamaya gittiğinde dört yaşındaydı.

başarılı bir dizi olarak ekranlara da taşınıyor.

HEM TÜRKÇE HEM FRANZIZCA

Hikâye, İtalyan hâkimiyeti altında bulunan İyon Denizi'ndeki Yedi Adalar'dan biri olan Kefalonya'da geçmekte. Kont Naneto'nun kâtabi olan genç Rodino mukavelat muharriri (noter) Tapas'a gidip ondan ödünç para ister ve bundan sonra hikâye, Kont Nanneto'nun vasiyeti ile ilgili kompolar ve araya giren aşk meseleleri ile devam eder. Yunan Edebiyatı uzmanı Roderick Beaton'a göre "Rangavis'in, komplo ve heyecanın eşliğinde romantik aşkı da gerçekçi bir biçimde işleyen Mukavelat Muharriri adlı bu kısa romanı, o devirde Batı'da Wilkie Collins

ve Edgar Allan Poe gibi yazarların kaleme aldığı ilk polisiye romanlar yanında yeri olan bir eserdir."

İstanbul'da yapılan Karamanlıca/Türkçe çevirisi dışında Mukavelat Muharriri 1870'lerin Avrupası'nda Fransızca ve Almancaya da çevrilmişti. Hatta Fransızca'da iki ayrı tarihte yayımlanmış değişik çevirileri bulunuyor.

Bugün elimizdeki yayında bir taraftan Karamanlıca ve Türkçe, öteki (ters) taraftan ise Fransızca metin yer alıyor. Bu anlamda Yunancadan iki ayrı dile çeviri, tek kitapta birleşiyor. Böylece Mukavelat Muharriri hikâyesi hem Türkçe hem Fransızca çevirisiyle dil, edebiyat, tarih ve çeviri meraklısı okurlar için Yunan edebiyatından gelen ve farklı ilgi alanlarına hitabeden, ayrıca dil, konum ve anlatı bakımından güçlü bir tarihsellik ögesi taşıyan bir eserdir.

ALEKSANDROS RİZOS RANGAVIS...

Aleksandros Rizos Rangavis (1809-1892) İstanbul, Arnavutköy'de doğdu. Ailesiyle Bükreş'e yaşamaya gittiğinde dört yaşındaydı. On iki yaşına kadar Bükreş'te, Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan eyaletinin yöneticisi olan Aleksandros Sutsos (1758-1821) sarayında yaşadı. Odessa'da lise öğrenimini tamamladıktan sonra Bavyera kralının bursu ile Münih askerî akademisinde yüksek öğrenim gördü. 1832'de yeni kurulmuş Yunanistan'ın eğitim bakanlığında görev aldı. Bu görevi kapsamında Yunanistan'daki ilk üniversitenin ve orta öğrenim okullarının kuruluş ve işleyişini organize etti. Arkeoloji alanında önemli eserler bırakan Rangavis yaşamının sonuna dek üniversitede arkeoloji profesörlüğü yaptı, ayrıca Yunan Arkeoloji Kurumu'nun kuruluşu

ve işleyişinde önder oldu. Akademik ve eğitimle ilgili uğraşları dışında Dışişleri Bakanlığı, ABD Elçiliği, İstanbul (1869-1871), Paris, Berlin elçiliği görevlerinde bulundu. Yazdığı eserler arasında arkeoloji çalışmalarından başka okullar için matematik ve okuma kitapları, edebiyat alanında şiir, düzyazı ve tiyatro eserleri bulunuyor. On dokuzuncu yüzyıl Yunan edebiyatını en iyi temsil eden yazarlardan biridir. Bunlara ek olarak Rangavis, Goethe'den "Faust", Shakespeare'den "Julius Caesar", Torquato Tasso'dan "Gerusalemme liberata" (Kurtarılmış Kudüs) eserlerini ve Schiller, Lessing gibi başka yazarların eserlerinden çeviriler de gerçekleştirdi.

ZENGİN BİR DİL

Mukavelat Muharriri Türkçe/Karamanlıca yayımlanmış bir çeviri eser olarak yazarından başka çevirmeni hakkında da bize ilginç şeyler söyleyen bir eser. Ne var ki Karamanlı çevirmen bilinmeyen bir kişidir. Gazetede tefrikada adı geçmiyor. Bu, o çağda yapılan çevirilerde sıradan bir olgu olup çevirmenin kimliği hiçbir yerde anılmıyor. Mukavelat muharriri çevirmeninin, romanın 1889-1890'da tefrika edildiği Karamanlıca "Anatoli" gazetesinin redaksiyon ekibinin üyelerinden biri ya da bizzat gazete müdürü Evangelinos Misailidis'in olduğu varsayılıyor. Evangelinos Misailidis'in adı, 1872'de İstanbul'da Türkçe/Karamanlıca olarak yayımladığı Temaşa-i Dünya ve Cefakâr-u Cefakeş adlı romanının 1986'da Robert Anhegger ve Vedat Günyol tarafından modern Türk dilinde yayına hazırlanıp Cem Yayınları tarafından yeniden yayımlanmasıyla okurlara ulaşmıştı.

Mukavelat Muharriri eserinin Türkçe/Karamanlıca çevirisinde kullanılan Osmanlı Türkçesinin zenginliği yanı sıra metin içinde rastlanan Rumca ve İtalyanca gibi başka dillere göndermeler on dokuzuncu yüzyılda Osmanlı topraklarında yaşayan insanların çok kültürlülüğüne işaret ediyor. Kitabın bugünkü okur için önemi, hikâyenin ve diyalogların canlılığından başka, dil ve kültür açısından verdiği tarihsel boyutta da bulunuyor. Karamanlıca metinden modern Türkçeye çevriyazım yapılırken özgün metne herhangi bir müdahalede bulunulmadı. Metinde geçen Osmanlıca (Arapça, Farsça) ve Rumca, İtalyanca vs. kelimeler için Karamanlıca/Türkçe kısmın sonunda bir sözlüğe yer verildi. Buna rağmen metin sözlüğe gerek duymadan da okunup anlaşılabilir nitelik ve güzellikte. ■

Mukavelat Muharriri / Aleksandros Rizos Rangavis / Yayına Hazırlayanlar: Evangelia Balta, Niki Stavridi / Isis Press / Türkçe 170 s., Fransızca 116 s., Toplam: 286 s.